БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
Институт по балканистика с Център по тракология
„Проф. А. Фол"
Вх. № 9НО-05-05, 1402, 24, 20 г.

Конкурс за академичната длъжност „доцент"
Област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология
(„Византийско-славянски книжовни контакти през Средновековието"),
обявен от ИБЦТ „Проф. Александър Фол" – БАН
и обнародван в „Държавен вестник", бр. 87 от 17.10.2023 г.

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Анета Маринова Тихова,
Шуменски университет „Епископ Константин Преславски"

Данни за конкурса.

Със заповед № 131.1 РД-16 от 22.11.2023 г. на Директора на ИБЦТ „Проф. Александър Фол" – БАН съм включена в състава на Научно жури, което да проведе конкурса за избор на доцент в професионално направление 2.1. Филология („Византийско-славянски книжовни контакти през Средновековието"), обявен в „Държавен вестник", бр. 87 от 17.10.2023 г. и на интернет-страницата на ИБЦТ.

Единствен кандидат по обявения конкурс е гл. ас. д-р Екатерина Панчева Дикова. По процедурата на конкурса не са допуснати нарушения и тя е в съответствие с нормативните изисквания.

Биографични данни за кандидата.

Екатерина Панчева Дикова е родена на 31.03.1975 г. Висшето си образование е завършила в СУ „Св. Климент Охридски" по специалността българска филология и руска филология с магистърска степен през 1999 г. През 2000 г. (от март до юни) се обучава по програма „Erasmus" в Саарландски университет, Германия, по литературознание, журналистика и история; през 2000/2001 г. получава специалност **магистър по медиевистика** в Централноевропейския университет в Будапеща, Унгария. От януари до април 2002 г.е на следдипломна квалификация по преводни науки в Уорикски университет, Великобритания. Е. Дикова специализира **палеославистика** във Виенския университет, Австрия (2004/2005 г.) и **медиевистика, славистика и архивистика** в Пизанския университет, Италия (от март до юни 2008 г.). От 2002 до 2006 г. е докторант в СУ „Св. Климент Охридски"; през 2006 г. успешно защитава дисертация на тема „Фразата в житията и похвалните слова на св. Патриарх Евтимий Търновски" и ВАК ѝ присъжда ОНС „доктор" по научната специалност 05.04.17 *Български език* (диплома №31040/29.01.2007 г.).

Има богат професионален стаж. През 2003–2004 г. е хоноруван преподавател по историческа граматика на българския език в СУ „Св. Климент Охридски"; от 2005 до 2007 г. води на хонорар занятия по английски език в Университета по архитектура, строителство и геодезия в гр. София. Като хоноруван лектор по лексикология работи в ПУ„Пасисий Хилендарски" (2013/2014 г.), а през 2020/2021 г. преподава по български език на чуждестранни студенти в Медицинския университет – София.

През периода 2007–2018 г. Е. Дикова е на работа в Централната библиотека на БАН, където изпълнява научна, административна и координаторска дейност като научен сътрудник II степен/главен асистент. Едновременно с това, от 2009 до 2019 г. тя работи в Националната академична библиотечно-информационна система (НАБИС), където е на длъжност проектов мениджър. От 2018 г. до настоящия момент е главен асистент в Института за балканистика с Център по тракология към Българската академия на науките. Освен български, използва руски, английски, немски, италиански и гръцки език.

Научни трудове.

Научните публикации на д-р Екатерина Дикова са посветени на проучването както на средновековните преводи от гръцки език в южнославянска среда, така и на оригинални старобългарски и среднобългарски творби. Авторката прилага интердисциплинарен подход в изследванията си, като се концентрира предимно върху реториката, поетиката и ритмиката.

В конкурса за академичната длъжност „доцент" Е. Дикова представя: 2 монографии, 3 студии и 12 статии, 40 цитирания на трудовете ѝ. Осем от публикациите ѝ са на английски език, три са поместени в реферирани издания. Всички представени за участие в конкурса научни трудове са публикувани в периода след придобиването на ОНС „доктор" в авторитетни национални и международни специализирани издания.

Монографията *Фразата в житията и похвалните слова на Св. патриарх Евтимий Търновски, София, 2011*, е непосредствено свързана с дисертационния труд на кандидата за получаване на ОНС „доктор" и заслужава да се отбележи поради самия факт на публикуването ѝ, тъй като има случаи, когато дисертациите остават в архивите, труднодостъпни за учените.

Основно внимание заслужава **втората монография** на д-р Дикова. Предложеното проучване **Ритъм и наратив. Календарните двустишия на Христофор Митиленски и техните южнославянски преводи**. София, 2023. ISBN 978-619-7179-42-2 е с

респектиращ обем: обхваща 526 страници, които са разпределени, както следва: изследване (149 с.), цитирана литература (152–176 с.), издание (177–474 с.) и азбучен показалец (с. 475–523).

В Увода се отбелязват **обектът** и обхватът на проучването, като се акцентира върху факта, че епиграматичността и ритъмът на синаксарните стихове не са анализирани. Авторката приема становището за съществуването на два превода на Стишния пролог: български и сръбски, и се спира на източниците, върху които стъпва в своята работа (6 ръкописа за българския и три – за сръбския превод). Като прави преглед на научната литература върху проложните стихове, тя подчертава, че ритъмът в оригиналните календарни двустишия на Христофор Митиленски не е изследван (с. 17). **Целта** на Е. Дикова е „да разкрие двете основни жанрови характеристики на синаксарните стихове като епиграми: от една страна, техния ямбичен ритъм, а от друга, начините за синтезиране на много информация в тях“ (с. 17). Д-р Дикова си поставя за **задача** да отговори на въпроса „до каква степен формата, ритмиката и агиографският наратив са предадени в двата южнославянски превода“, като ги сравнява с гръцкия оригинал. **Методите**, които се използват, са статистически, описателни и аналитични. Обективността на наблюденията се определя от факта, че от наличните 821 памети, които са разбъркани автоматично, на случаен принцип се анализира извадка от 10% – 91 двустишия, т.е. по 182 стиха от всяка от трите (гръцка, българска и сръбска) версии, общо 546 стиха (с. 34).

В първата част **Основни характеристики на оригинала** (с. 21–41) авторката запознава читателя с ямбичния календар на Христофор Митиленски, като съпоставя византийската с античната епиграма. Изяснени са отличителните черти на византийския дванайсетосричник, като се акцентира както на *акустичните характеристики* (цезура след 5 или 7 сричка, фиксирано ударение преди цезурата, парокситонни клаузули), така и на *визуалната прозодичност* и на *реторичните ритмоопределители* (избягване на хиатуса, стегнат изказ, изоколон и кратки кὸлони).

Във втората част, онасловена **Форма, метър, ритъм**, (с. 42–81) се представят принципите на статистическия анализ, и последователно се разглеждат двустишията, броят на сричките, цезурирането, удареността и прозодичността, реторичните ритмоопределители, като се анализират 14 двустишия. Наличието на *таблици* (с. 49, 56, 57, 61) *и 6 фигури* (с. 46, 49, 52, 53, 55) онагледява направените наблюдения и спомага за по-доброто възприемане на текста. Специално място е отделено на установения от Е. Дикова т. нар. *верижен принцип*, който е аргументиран както чрез оригиналните гръцки

примери, така и чрез славянски преводи. Изследователката стига до извода, че верижният принцип е стабилен в оригиналните стихове, докато в преводите той е предаден частично.

Третата част на монографията (с. 82–140) е посветена на задълбоченото проучване на **компресирания наратив**: д-р Дикова детайлно коментира 38 двустишия, като се спира на адноминацията, интертекстуалността, сензорната образност и енигмата. Централен за синаксарните стихове похват, чрез който личните имена на споменаваните светци се подчертават посредством различни реторични фигури и тропи, се оказва **адноминацията**. Авторката различава три типа: *фонетична, етимологична и семантична* адноминация, чието представяне е свързано с анализа на 18 дистиха. За илюстриране на **интертекстуалността** се разглеждат 10 случая, свързани с препратки както към антични образи с християнско преосмисляне (медната пита, рога на Амалтея, колелото на живота), така и с библейски аналогии от Стария и от Новия Завет, като се установява, че „отпратките към други текстове – библейски или не – имат най-голям потенциал сред похватите за сгъстяване на наратива“ (с. 115). Интересните наблюдения за използването на сензорната образност в стиховете са подкрепени с обстойно проучване на 12 конкретни примера (с. 116–129). Диференцирани са няколко разновидности, а именно: *вкусова, визуална, слухова, тактилна и обонятелна сензорност*. При представянето на **енигматичността** (с. 130–140) се коментират 9 двустишия, разпределени в следните групи: *математически казуси, езикови загадки, от по-общ характер и изцяло християнски*.

В *Заключението* (141–149 с.) изследователката обобщава постигнатите резултати. Тя стига до извода, че „версификационната система на изследваните оригинални творби е сред върховите постижения на византийската епиграма и на византийския дванайсетосричник“ (с. 143). Относно двата южнославянски превода е установено, че са добри, защото „отчитат многоаспектността на своя оригинал… и се стремят да предадат както смисъла, така и художествените особеностите на изходните текстове“ (с. 149).

След всяка глава са откроени *изводи*. Изследването е написано с необходимата филологическа компетентност. Авторката показва **много добра библиографска осведоменост**. *Цитираната литература* включва общо 334 заглавия, като от тях 159 са на кирилица, 167 са на латиница и 8 – на гръцки език. Приятно впечатление прави изразената от д-р Дикова *благодарност* в Предисловието към всички, които са спомогнали за подобряването на качествата на предложения труд.

Приносен характер има издаването *за пръв път* на сръбската поредица проложни стихове от март до август по най-пълния за лятното полугодие известен препис ркп. Вук 29. При представянето на едиционните принципи авторката обръща внимание на факта, че в **изданието** (с. 177 до 474) се отразяват морфологичните и лексикалните разночетения, а графичните, фонетичните и словоредните не се отбелязват (с. 180). Д-р Дикова подчертава, че приема като основен гръцки текст изданието на С. Евстратиадис, а относно южнославянския превод уточнява, че за българския превод се ползва ркп. Зогр 80. Извършена е огромна по обем работа: да се издирят, систематизират и напечатат оригиналните гръцки стихове и двата славянски превода за лятното полугодие за месеците от март до август включително. Визуално се създава впечатление за прегледност, като гръцкият текст е центриран, а под него се успоредяват българският и сръбският превод. Това издание дава възможност в бъдеще да се направят допълнителни проучвания и съпоставки между гръцките оригинали и славянския превод на проложните стихове. В края на разработката е поместен *Азбучен показалец на стиховите памети* (с. 475–523) на съвременен български език, който има за задача да улесни търсенето на читателя в двата славянски превода, като се посочват месецът, датата и поредността на посветените им стихове в изданието.

Кандидатът разработва проблематика, свързана с ритмиката на средновековните южнославянски текстове, която на настоящия етап остава извън полезрението на българските учени. *Авторката демонстрира задълбочено познаване на изследваната материя. Проучването се отличава със стройна композиция и е изпълнено добросъвестно, което ми дава основание да изразя положителната си оценка за постигнатите резултати.*

Три от статиите са посветени на проблеми на историческата лексикология и/или етимология: за славянския корен *луд-*, за гръцката заемка *мим* и за лексемата **алъкота**, характерна за езика на епископ Константин Преславски.

Ограниченият обем не позволява да се опише в пълнота научното творчество на Екатерина Дикова. Представените трудове очертават образа на оформен изследовател със солидна теоретична подготовка в областта на поетиката, ритмиката и реториката.

Цитирания.

За широкия отзвук на разработките на д-р Екатерина Дикова говорят позоваванията на научните ѝ трудове. От общо 40 цитирания 9 са на страниците на

престижни издания като сп. „Старобългарска литература“, сп. „Palaeobulgarica“ и „Балканистичен форум“, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Наред с тях, 13 са цитирани в монографии и колективни трудове с научно рецензиране и 18 – в нереферирани списания с научно рецензиране. От представената справка за цитиранията се вижда, че публикациите на кандидата са познати не само на български, но и на чужди учени.

Участие в научни проекти.

Впечатляваща е проектната дейност, която д-р Е. Дикова развива след 2018 г. като участник в седем значими проекта (повечето международни), с разнообразни изследователски цели.

Заключение:

В настоящия конкурс д-р Екатерина Дикова се представя с достатъчен брой разнообразни по проблематика научни трудове, научната ѝ дейност е приносна, разработките ѝ са оригинални, не съм констатирала плагиатство. Научноизследователската и преподавателската квалификация на кандидата отговарят на всички минимални национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ от Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ИБЦТ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна оценка** и да *препоръчам на уважаемото Научното жури да изготви доклад-предложение за присъждане на гл. ас. д-р Екатерина Панчева Дикова на академичната длъжност „доцент“ в Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ към Българската академия на науките по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология; научна специалност („Византийско-славянски книжовни контакти през Средновековието“).*

26.01.2024 г.

Гр. Шумен

Член на научното жури: .....

(доц. д-р Анета Маринова Тихова)